

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра екології агросфери та екологічного контролю

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
Факультет Захисту рослин,
біотехнологій та екології
Протокол №9
“21” травня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Галузь знань Е «Природничі науки, математика та статистика»

Спеціальність Е2 «Екологія»

Освітня програма Екологія

Факультет Захисту рослин, біотехнологій та екології

Розробник: доцент, к.с.-г.наук С.П. Паламарчук

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни
ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Навчальна дисципліна «Збалансований розвиток сільських територій» спрямована на формування у студентів комплексних знань та практичних навичок щодо управління сільськими громадами на засадах сталості, де рівноцінно поєднуються економічна ефективність, екологічна безпека та соціальна справедливість. Курс охоплює вивчення інструментів диверсифікації сільської економіки, розвитку зеленого туризму, збереження природно-ресурсного потенціалу, а також модернізації соціальної інфраструктури в умовах децентралізації та євроінтеграції України.

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	Е2 «Екологія»	
Освітньо-наукова програма	Екологія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота)	не передбачено	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної, заочної форми навчання		
	денна, вечірня форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	4	4
Семестр	7	7
Лекційні заняття	30	10
Практичні, семінарські заняття	15	10
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	75	100
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3	-

1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій»: формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та практичних навичок щодо особливостей розвитку сільськогосподарських територій; формування здатності масштабно та конкретно екологічно, економічно мислити; опанування сучасних інформаційних і управлінських інновацій; обґрунтування альтернативних варіантів ресурсного забезпечення функціонування аграрного виробництва та прийняття господарських рішень щодо ефективного господарювання.

Основні завдання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

- вивчити сутність регіональної політики;
- ознайомитись із регіональною соціальною політикою України;
- ознайомитись із регіональною демографічною політикою України;
- знати теоретичне обґрунтування регіональної політики сталого розвитку проблемних регіонів;
- вивчити екологічну складову сталого розвитку територій;
- здійснити пошук інноваційних підходів до вирішення проблем розвитку сільських територій.

Перелік освітніх компонент, які передують вивченню навчальної дисципліни

Методи вимірювання параметрів навколишнього середовища, Техноекологія, Грунтознавство і охорона ґрунтів, Природоохоронне законодавство та екологічне право

Набуття компетентностей (відповідно до затвердженої Освітньо-професійної програми за спеціальністю Е2 «Екологія»):

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

ФК10. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

ФК12. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

Програмні результати навчання

ПРН7. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. Програма та структура навчальної дисципліни.

Структура навчальної дисципліни для повного терміну денної (заочної) форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	Ти ж- ні	У сь ог о	у тому числі					у со го	у тому числі					
		л	п	л	і	с.		л	п	л	ін	с.		
				а	н	р.				а	д	р.		
				б	д					б				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Сталий розвиток сільських територій														
Лекція 1. Екологічна політика розвитку сільських територій	1	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10	

Лекція 2. Основи регіональної політики у сільській місцевості	2	7	2	-	-	-	5	12	2	-	-	-	10
Лекція 3. Пріоритети розвитку агропромислового виробництва	3	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Лекція 4. Сутність сталого розвитку сільськогосподарського землекористування	4	7	2	-	-	-	5	12	-	2	-	-	10
Лекція 5. Держава в системі управління сільськими територіями	5	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Лекція 6. Розвиток місцевого самоврядування на сільських територіях	6	7	2	-	-	-	5	12	2	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1		48	12	6	-	-	30	66	4	2	-	-	60
Змістовий модуль 2. Державне регулювання соціально-економічного-екологічного розвитку сільських територій													
Лекція 7. Фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад	7	9	2	2	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Лекція 8. Розвиток сільського підприємництва як одного із джерел доходів сільського населення	8	9	2	2	-	-	5	12	2	-	-	-	10
Лекція 9. Сільський зелений туризм та агротуризм	9	7	2	-	-	-	5	12	-	2	-	-	10
Лекція 10. Диверсифікація у сільському господарстві	10	7	2	-	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Лекція 11. Моделі розвитку сільських територій	11	9	2	2	-	-	5	7	-	2	-	-	5
Лекція 12. Визначення основних пріоритетів розвитку сільських територій	12	7	2	-	-	-	5	5	-	-	-	-	5
Лекція 13. Алгоритм проведення діагностики сільських територій	13	9	2	2	-	-	5	12	-	2	-	-	10
Лекція 14. Визначення рівня інтенсивності використання сільськогосподарського виробництва та його інтенсифікації	14	7	2	-	-	-	5	6	-	-	-	-	6
Лекція 15. Світовий досвід розвитку сільських територій	15	8	2	1	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2		72	18	9	-	-	45	84	2	6	-	-	76
Усього годин	120		30	15	0	0	75	150	6	8	-	-	136

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Екологічна політика розвитку сільських територій	2
2	Тема 2. Основи регіональної політики у сільській місцевості	2
3	Тема 3. Пріоритети розвитку агропромислового виробництва	2
4	Тема 4. Сутність сталого розвитку сільськогосподарського землекористування	2
5	Тема 5. Держава в системі управління сільськими територіями	2
6	Тема 6. Розвиток місцевого самоврядування на сільських територіях	2
7	Тема 7. Фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад	2
8	Тема 8. Розвиток сільського підприємництва як одного із джерел доходів сільського населення	2
9	Тема 9. Сільський зелений туризм та агротуризм	2
10	Тема 10. Диверсифікація у сільському господарстві	2
11	Тема 11. Моделі розвитку сільських територій	2
12	Тема 12. Визначення основних пріоритетів розвитку сільських територій	2
13	Тема 13. Алгоритм проведення діагностики сільських територій	2
14	Тема 14. Визначення рівня інтенсивності використання сільськогосподарського виробництва та його інтенсифікації	2
15	Тема 15. Світовий досвід розвитку сільських територій	2

4. Теми практичних занять

Практична робота	Годин
Тема 1. Екологічні пріоритети розвитку сільських територій	2
Тема 2. Особливості розвитку аграрної політики в Україні	2
Тема 3. Управління розвитком сільських територій, основні напрями та перспективи	2
Тема 4. Здійснення фінансового управління розвитком сільських територій	2
Тема 5. Фінансово-кредитні механізми підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва	2
Тема 6. Основний алгоритм та критерії побудови моделей розвитку сільських територій	2
Тема 7. Сутність еколого-економічної діагностики сільських територій	2
Тема 8. Зарубіжні концепції розвитку сільських територій	1
Всього годин	15

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні вектори розвитку агропромислового виробництва	5
2	Принципи соціально-економічного розвитку сільських територій	5
3	Сучасна поселенська мережа України. Регіональні орієнтири розвитку сільських територій	5
4	Основні перспективи самозайнятості сільського населення	5

5	Екологічна складова рівня розвитку сільських територій	5
6	Продуктивна спрямованість сільських територій як базовий елемент концепції соціально-економічного розвитку	10
7	Аналіз земельної реформи та її вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій	5
8	Державні програми розвитку сільського господарства та сільських територій	5
9	Індивідуальна підприємницька діяльність на селі	5
10	Сільський зелений туризм, його переваги та перспективи розвитку	5
11	Стратегічний план розвитку місцевої громади: поняття, порядок формування	10
12	Сучасний стан виробничої інфраструктури, тенденції та проблеми розвитку на сільських територіях	10
	Усього годин	75

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування
- екзамен;
- модульні тести;
- реферати, презентації;
- розрахункові роботи;
- захист практичних робіт;

7. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1.		
Практична робота №1. Екологічні пріоритети розвитку сільських територій	Вивчити методи збереження та відновлення природно-ресурсного потенціалу агросфери через упровадження практик сталого землекористування та засади органічного виробництва	10
Практична робота №2. Особливості розвитку аграрної політики в Україні	Вивчити еволюцію та знати сучасні інструменти державного регулювання агропромислового комплексу, зокрема специфіку функціонування відкритого	10

	ринку земель та механізми фінансової підтримки фермерства.	
Практична робота №3. Управління розвитком сільських територій, основні напрями та перспективи	Вивчити сучасні моделі та методи менеджменту територіальних громад на засадах децентралізації, спрямовані на створення комфортних умов для життя сільського населення	10
Практична робота № 4. Здійснення фінансового управління розвитком сільських територій	Проаналізувати механізми формування та ефективного розподілу фінансових ресурсів сільських громад в умовах фіскальної децентралізації. Ознайомитись з структурою місцевих бюджетів, інструментам адміністрування місцевих податків і зборів, а також залученню міжбюджетних трансфертів, державних субвенцій та міжнародних грантів.	10
Самостійна робота №1. Основні перспективи самозайнятості сільського населення	Знати альтернативні форми зайнятості, які дозволяють жителям сіл створювати власні робочі місця та зменшувати залежність від великих агрохолдингів.	10
Модульна контрольна робота 1.	Оцінювання результату засвоєння знань та умінь відповідно до тем, які включені до модуля №1	30
Всього за модулем 1	ПРН 7, ПРН 24	100
Модуль 2.		
Практична робота № 5. Фінансово-кредитні механізми підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва	Засвоїти інструменти фінансування бізнесу, державні програми допомоги та алгоритми взаємодії підприємців із фінансовими інститутами.	10
Практична робота № 6. Основний алгоритм та критерії побудови моделей розвитку сільських територій	Вивчити етапи розробки та критерії оцінки стратегічних моделей прогнозування стану громад задля ухвалення ефективних управлінських рішень. Знати послідовності моделювання — від збору вихідних просторово-економічних даних, проведення SWOT-аналізу та виділення ключових факторів впливу до безпосереднього проектування та верифікації сценаріїв розвитку.	10
Практична робота № 7. Сутність еколого-економічної діагностики сільських територій	Вміти здійснювати комплексний аналіз стану громади шляхом інтеграції екологічних та економічних показників для виявлення деструктивних процесів у природокористуванні.	10
Практична робота № 8. Зарубіжні концепції розвитку сільських територій	Вміти критично аналізувати та адаптувати провідні міжнародні моделі просторового планування до українських реалій в умовах децентралізації та повоєнного відновлення.	10
Самостійна робота №2. Сільський зелений туризм, його	Вміти розробляти та економічно обґрунтовувати проекти створення еко-	10

переваги та перспективи розвитку	садиб і туристичних кластерів, адаптованих до специфіки конкретної сільської громади. Знати як проводити аудит рекреаційного потенціалу території, формувати унікальний локальний турпродукт (етно-маршрути, гастротури, майстер-класи), розраховувати калькуляцію витрат, ціноутворення та термін окупності бізнесу.	
Модульна контрольна робота 2.	Оцінювання результату засвоєння знань та умінь відповідно до тем, які включені до модуля №2	30
Всього за модулем 2	ПРН 7, ПРН 24	100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік		30
Всього за курс	(Навчальна робота + екзамен) ≤	100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності:	Всі лабораторні і самостійні роботи мають закінчуватися власним висновком, щодо отриманого результату. Списування під час модульних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

Електронний навчальний курс «Збалансований розвиток сільських територій»
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4715>

- конспекти лекцій та їх презентації;
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Паламарчук С.П. Курс лекцій з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» для студентів очної, заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Київ: вид-во НУБіП України, 2021. – 63 с.
2. Паламарчук С.П. Методичні рекомендації для практичних робіт з дисципліни «Збалансований розвиток сільських територій» для студентів очної, заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Київ: вид-во НУБіП України, 2023. – 28 с.
3. Лазарева О.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навч. посіб. / О. В. Лазарева. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 128 с.
4. Зінчук Т., Раманаускас Ю. Сталий розвиток сільських територій. Монографія: Центр навчальної літератури. 2019. – 421 с.
5. Плотнікова М.Ф. Розвиток сільських територій: багатофункціональний підхід. Монографія. Ліра-К. - 2019. – 268 с.
6. Вольська О.М. Соціально-економічний розвиток сільських територій України: навч. посібник. Вольська О.М., Кирилов Ю.Є., Потравка Л.О. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 184 с.
7. Корінець Р. Сільський розвиток. Посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад. ФОП Лопатіна О.О. - К. – 2023. – 158 с.
8. Децентралізація / Державний сайт України. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>
9. Юхименко П., Даниленко А., Сокольська Т. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування в контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: [монографія] Центр навчальної літератури, 2018. 320 с.
10. Технології захисту навколишнього середовища. Ч. 4. Технології поводження з відходами харчових виробництв: підручник. Петрук В.Г., Васильківський І.В., Петрук Р.В. та ін. – Херсон: Олді-плюс, 2019. – 520 с.